

La genealogia de la moral.

La Genealogia de la moral.

Comentari: Josep M. Calsamiglia., 1995.

“La genealogia de la moral, un escrit polèmic” és posterior a la publicació de “Més enllà del bé i del mal”. És la formulació d’una crítica de la moral vigent, com a fase preliminar al capgirament dels valors. Potser sigui l’obra més cruel i agosarada de Nietzsche. El seu estil sistemàtic i continuat, lluny de la forma poètica del Zarathustra o de l’aforística de la majoria dels altres escrits –a part dels del primer període–, no pot ésser degut a una decisió arbitrària. S’hi endevina el propòsit de demostrar amb arguments convincents les seves tesis sobre els fonaments dels valors morals. S’ha de qüestionar el valor mateix d’aquests valors. I no es pot tractar el problema si no és per la via adequada: la de la interpretació. En l’àmbit de la valoració, el sentit s’haurà de trobar en l’origen, i per tant s’ha d’entendre la interpretació com a genealogia. A partir de la gènesi es podran desemmascarar les il·lusions i els enganys, i descobrir l’element diferencial dels valors, del qual deriva la seva validesa.

En últim terme tota valoració s’origina en una voluntat. La recerca del tipus de voluntat generadora no ens proporcionarà un mer coneixement de la gènesi, sinó de la mateixa validesa. Si la voluntat originària és voluntat de poder activa i creadora, se’n derivaran ideals i formes de vida ascendent. Si és voluntat negadora, reactiva, derivarà en una moralitat pròpia d’una humanitat decadent. En la genealogia hi ha implícita una axiologia.

Els “tres treballs decisius d’un psicòleg, preliminars per a capgirar tots els valors” segons l’expressió de Nietzsche a “Ecce homo” són els dedicats a:

- a) Bo i dolent, bo i pervers.
- b) Mala consciència, culpa.
- c) Què signifiquen els ideals ascètics?

a). Per a la interpretació de bo i dolent, Nietzsche es val de l’etimologia, i comprova que a tot arreu “noble”, “distingit”, en el sentit corporatiu, era el concepte fonamental, a partir del qual s’havia desenvolupat el terme “bo” en el sentit de “psíquicament noble”, de “generós”, distingit o privilegiat, i que els mots vulgar, plebeu, baix, es convertien en dolent. Les valoracions procedien d’una forma de ser. Però hi ha una transformació del sentit dels termes bo i dolent. La casta sacerdotal, antítesi de l’aristocràtica i cavalleresca, és la que provoca la transformació, i especialment el poble jueu, que encarna l’esperit de venjança i d’allò que sorgeix de la reacció reprimida: el ressentiment. És el ressentiment allò que satisfà mentalment el desig de venjança no actuat, i considera pervers aquell qui abans era bo, i bo qui abans era dolent. Per fi, el cristianisme representa plenament la rebel·lió dels esclaus.

b). La mala consciència es manifesta en la culpa, i la culpa és un deute, el resultat de la relació entre creditor i deutor. En el joc dels instints hi ha en les relacions interpersonals una possibilitat d’actuar contra el deutor que paga el seu deute a costa de violències que satisfan l’instint de crueltat, que és un component natural de l’home. Quan s’estructura una comunitat i l’home no pot descarregar els seus instints cap a fora, es desfoga cap a si mateix: al crueltat s’interioritza. La mala consciència, el sentiment de culpabilitat, és el resultat d’aquesta interiorització. La relació amb els déus s’origina en el reconeixement del deute respecte als avantpassats. És la necessitat de redimir un deute

allò que porta al culte i als sacrificis. En conseqüència, l'ateisme consisteix a no tenir deutes, en un retorn a l'estat d'innocència.

c). En el tercer treball es tracta –a partir de la mateixa perspectiva– dels ideals ascètics i hi exposa les característiques de la seva aplicació a artistes, filòsofs i sacerdots. És un atac despiaat contra tot allò que per ell representa la negació de la vida, obra del ressentiment.

Les anàlisis que efectua Nietzsche en aquesta obra ja havien estat iniciades parcialment en obres anteriors. Però és en aquest text on s'expressen amb més virulència.

En aparèixer "Més enllà del bé i del mal" es va publicar una crítica en el "Berner Bund" en la qual es deia: "Les càrregues de dinamita que es transportaven per a la perforació del Saint-Gothard portaven una bandera negra com a senyal de perill mortal. És en aquest sentit que del llibre del filòsof Nietzsche en diem un llibre perillós. L'explosiu espiritual, com l'explosiu material, pot servir per fer una obra útil. No és necessari que s'utilitzi per a fins criminals." Nietzsche va escriure a l'autor, un tal Widmann, dient-li que ningú no havia comprès tan bé el seu pensament.

Els escrits de Nietzsche no són fàcilment assequibles. Són polèmics i explosius. Tant o més que comunicar, intenten provocar. I si no es vol córrer el risc de respondre a la provocació, els pensaments més decisius queden incompresos, reduïts a simplificacions més banals o a exageracions injustificables. Referint-se al "Zaratustra", Nietzsche afirma que no pot reconèixer que una persona l'hagi comprès si "tots els seus mots adés no l'han ferit profundament, i adés no l'han entusiasmat amb la mateixa pregonesa". Per a la lectura dels seus textos hem d'estar disposats a patir les ferides abans de participar en la seva capacitat de penetració en les articulacions dels judicis de valor, en la seva genealogia i el seu sentit. D'acord amb les seves advertències cal evitar la mera recepció innocent i passiva. Hem de repensar, meditar, rumiar al màxim, un màxim per al qual no troba Nietzsche prou apte l'home modern, i posa metafòricament com a model les vaques, que es nodreixen bé perquè remuguen. Aquesta exhortació a la calma i a l'activitat pacient de l'animal remugant és molt significativa en un pensador que sovint és lúcid perquè el seu discurs és roent. "Sóc flama certament", diu l'últim vers d'un curt poema inclòs en el pròleg de "La gaia ciència". Flama, perquè, insaciable, es consumeix incandescent, "converteix en llum tot el que toca, carbó tot el que deixa". Hauran de reinterpretar-se aquells enuncisats nietzschians que en il·luminar uns espais en deixen d'altres en la foscor? Potser la genealogia no ha estat prou radical i s'ha quedat a mig camí? No es pot considerar infidel a les seves orientacions aquell qui sospita que també els cops de martell han de destruir algunes noves taules de valors, o que la seva interpretació genealògica és unilateral o mancada.

En tot cas, la lectura més vàlida serà la que correspongui a l'actitud que l'autor reclama amb més insistència. És aquella que permetrà destriar on Nietzsche s'excedeix en relació amb el seu marc interpretatiu i on es pot anar més enllà a partir de les seves incursions en territoris inexplorats.

LA GENEALOGÍA DE LA MORAL. (Un escrito polémico)

Alianza Editorial, libro de bolsillo 356, Madrid, 1972.

Introducción de Andrés Sánchez Pascual.

La "Genealogía de la moral" ha sido considerada siempre como la obra más sombría y más cruel de su autor. Es éste un libro a cuya base se encuentra una veracidad radical de Nietzsche para consigo mismo y para con sus lectores. Nietzsche actúa aquí como alguien que, frente a una serie de enmascarados, tiene la osadía de alargar su mano y arrancar de un golpe la careta. Ahí tenéis, nos dice, lo que de verdad son la consciencia, la compasión, el bien y el mal, el sacerdote, y sobre todo, y ésta es una revelación terrible, el sacerdote enmascarado; es decir, el filósofo, esto es, el filósofo habido hasta ahora.

Por otro lado, el carácter no-aforístico, sino continuado y sistemático de esta obra, ha sido un segundo elemento que ha llamado siempre la atención de los estudiosos sobre ella. Nietzsche no se contenta aquí con lanzar una estocada –un aforismo– sobre un problema, como hacía en obras anteriores, para continuar adelante a la caza de otras cuestiones, otras resistencias, otras luchas, sino que se enfrenta a tres problemas y los sigue y persigue hasta sus últimos escondrijos.

Para ello acude a todo su refinado arte de psicólogo y, muy en particular, a sus conocimientos históricos. Podría, sin dudar, realizarlo, pues se encontraba en la cumbre de su madurez.

ESTRUCTURA DE LA "GENEALOGÍA DE LA MORAL"

Esta obra se compone de tres tratados.

En el primer tratado se refiere a la psicología del cristianismo, el nacimiento del espíritu del resentimiento; en el segundo tratado ofrece la psicología de la conciencia entendida ésta como el instinto de la crueldad y ésta a su vez, como uno de los más antiguos trasfondos de la cultura. El tercer tratado da respuesta a la pregunta de dónde procede el enorme poder del ideal ascético, del ideal sacerdotal (porque hasta ahora no ha tenido ningún competidor: "pues el hombre prefiere querer incluso la nada a no querer")

Tratado primero: "bueno y malo", "bueno y malvado"

Nietzsche se burla suavemente de los psicólogos ingleses pues carecen de espíritu histórico. Se contradicen al atribuir los conceptos del bien y del mal al olvido y al hábito. Hace falta acudir al espíritu histórico, hace falta recurrir a la genealogía y, más en concreto, a la etimología.

¿Qué significan las palabras, y cuál es la historia de su metamorfosis intelectual? Nietzsche analiza el vocablo "malo" (schlecht), que significó originariamente el "simple", el hombre vulgar y bajo. En cambio, el concreto "bueno" (gut) se refería al hombre de rango superior, al noble, al poderoso, al señor. Las valoraciones brotaban, por tanto, de una forma de ser, de una forma de hallarse en la vida y en la sociedad. Aunque es posible que algunas de las etimologías aducidas aquí y en otros lugares por Nietzsche estén equivocadas, lo decisivo es haber penetrado hasta la fuente de donde brotan los valores.

Nietzsche alude a la casta sacerdotal, degeneración y, más tarde, antítesis de la casta caballeresca y aristocrática. Los hábitos de aquella son contrarios a los de ésta: los

sacerdotes se dedican a incubar ideas y sentimientos. Pero el remedio que inventan para curar su enfermedad ha sido más peligroso que la enfermedad misma: los sacerdotes inventan la religión, inventan la metafísica hostil a los sentidos, inventan el "otro mundo". Y Nietzsche pasa ahora a señalar con el dedo la fuente de la nueva valoración; esa fuente es el resentimiento, es la sed de venganza del sacerdote y, sobre todo, del pueblo sacerdotal por excelencia: el pueblo judío.

Antes, en tiempos más sanos, las valoraciones se atenían a la realidad: no existía más que lo bueno (gut), es decir, las cualidades del hombre fuerte y poderoso, y lo malo (schlecht), las peculiaridades del hombre simple y bajo. Pero el resentimiento introduce una transvaloración: ahora los valores son lo bueno (gut) y lo malvado (böse). La transvaloración consiste en que ahora se llama malvado al poderoso, al violento, al lleno de vida. En cambio, se llama bueno al que antes era el malo, esto es, al hombre bajo, simple, indigente, enfermo.

Y por fin viene la nueva verdad de este primer tratado: la psicología del cristianismo. El cristianismo es el heredero de la transvaloración moral realizada por el pueblo judío, es el heredero de la rebelión de los esclavos en la moral. El cristianismo, dice Nietzsche, no es la religión del amor, sino la religión del odio más profundo contra los buenos, es decir, contra los nobles, poderosos, veraces. El cristianismo ha "redimido" al género humano, dice Nietzsche con ironía: lo ha redimido de los señores. Han vencido, al menos por el momento, los plebeyos.

Tratado segundo: "culpa", "mala conciencia" y similares.

Nietzsche empieza hablando de la capacidad de olvido, que es una fuerza activa, y no meramente pasiva, como se cree. La capacidad de olvido es una forma de la salud vigorosa. En ocasiones, sin embargo, es necesario recordar: cuando se hacen promesas; y por ello es necesario crearle al hombre una memoria. ¿Cómo se le crea una memoria al hombre, es decir, a ese animal del instante, a ese animal solicitado por afectos contrapuestos, que lo arrastran de un lado para otro? Es difícil esa memoria, y sólo puede hacerse causando daño. "para que algo permanezca en la memoria se lo graba a fuego; sólo lo que no cesa de doler permanece en la memoria". Y a esa memoria, a ese sentimiento de poder disponer del futuro, el hombre lo llama "su conciencia".

Ahora bien, ¿de dónde viene la "mala conciencia"? Y aquí Nietzsche acude una vez más a la genealogía, remontándose a los tiempos prehistóricos. La mala conciencia viene de la culpa (schuld). Pero la culpa no es nada que tenga que ver con la responsabilidad moral, sino que es una deuda (schuld), esto es, una relación entre un acreedor y un deudor. Cuando el acreedor es la sociedad, y el que contrae la deuda, es decir, el que comete la culpa, viola sus compromisos con aquélla, olvidándose de lo prometido, entonces la sociedad descarga sobre él sus golpes más crueles. El hombre está, pues, preso de la sociedad, y al no poder desahogar sus instintos hacia fuera, los descarga hacia dentro: así se forma la "interioridad" humana. Tal es la verdad nueva de este segundo tratado.

Nietzsche considera asimismo que los dioses deben su origen a este sentimiento de deuda, de culpa (Schuld). Las viejas estirpes se sentían deudoras de sus antepasados. Y para pagarles su deuda (esto es, para redimir su culpa) les ofrecen sacrificios; cuanto mayor es la deuda, tanto más poderosos se presentan los dioses, hasta que, cuando se considera que la deuda es impagable, llegan los dioses a su máxima altura: al Dios único y omnipotente. Por eso, dice Nietzsche, el ateísmo consiste en no tener deudas (Unschuld) con los dioses; es una segunda inocencia (Unschuld), una vuelta a una existencia preteológica.

Tratado tercero: ¿qué significan los ideales ascéticos?

Este tratado, el más amplio e importante de todos, comienza con burlas e ironías dolorosas sobre los artistas y, más en concreto, contra Wagner y su "Parsifal". Las opiniones de los artistas no tienen ningún valor, dice; ellos han sido siempre los ayudas de cámara de una moral, de una filosofía, o de una religión. Por tanto, el que unas veces alaben la sensualidad y otras la castidad, no demuestra más que su inconstancia, su veleidad.

¿Por qué los filósofos se han sentido atraídos por el ideal ascético? Porque en él se encuentran insinuados ciertos puentes hacia la independencia. Porque pobreza, humildad y castidad (los tres votos sacerdotales, dice Nietzsche) son más propicios al filósofo que "la fama, los príncipes y las mujeres". El ascetismo duro y sereno fue algo favorable a la filosofía en sus comienzos. Le ayudó a dar sus primeros pasos en la tierra. Los hombres contemplativos fueron al comienzo despreciados. Por ello el sacerdote-filósofo tuvo que hacerse temer, lo cual no podía conseguirse más que con la crueldad: crueldad consigo mismo (ascetismo), primero, y después, crueldad con los demás.

¿Se ha liberado ya de ese gusano el filósofo de nuestro tiempo? Éste es el gran problema y el centro de todo este tratado. La respuesta de Nietzsche es negativa. Pero antes, una pregunta: ¿cuál es el sentido del ideal ascético? ¿Cómo valoran los sacerdotes la vida, la realidad? De una manera negativa: sólo admiten la vida si ésta se niega a sí misma. Esta autocontradicción constituye la clave de la psicología sacerdotal.

Los sacerdotes llaman "verdadero" a un mundo inexistente, fingido por ellos, inventado por ellos, y en cambio niegan verdad y realidad a este mundo, el único existente. El ideal ascético, dice Nietzsche, nace del instinto de protección y de salud, de una raza que degenera. El hombre enfermo pide una explicación de su dolor, y sólo encuentra a uno que se la dé: el sacerdote. La nueva verdad de este tercer tratado es la siguiente: el sacerdote es un médico que envenena las heridas de sus enfermos al curarlas. Y todo esto ha ocurrido porque en la tierra no ha existido hasta el momento más que un único ideal. "Pero el hombre prefiere querer incluso la nada a no querer". Mas ahora, añade Nietzsche, hay un nuevo ideal: el del superhombre.

PRIMERA DISSERTACIÓ

"BO I PERVERS". "BO I DOLENT"

I

Aquests psicòlegs anglesos, als quals cal agrair els únics intents que han existit fins ara de fer una història del naixement de la moral, ens plantegen en ells mateixos un enigma que no és gens insignificant. Per això, com que es tracta d'un enigma de caràcter personal, he de confessar que tenen un avantatge fonamental en relació amb els seus llibres: ells mateixos són interessants. Què pretenen pròpiament aquests psicòlegs anglesos? Tant si es vol com si no es vol, hom els troba sempre dedicats a la mateixa obra, és a dir, a la tasca de fer surar la part honteuse del nostre món interior i de cercar allò que és pròpiament

eficaç, fonamental i decisiu pel que fa al desenvolupament precisament allí on l'urc intel·lectual de l'home voldria trobar-ho en darrer lloc (com, per exemple, en la vis inertiae del costum, en la manca de memòria, en un mecanisme cec i fortuït d'unió de les idees o bé en quelcom de purament passiu, automàtic, produït d'una manera reflexa, molecular i fonamentalment estúpid). Què impulsa pròpiament aquests psicòlegs a seguir sempre aquesta direcció? És un instint secret, maliciós, vulgar, tal vegada irresponsable, de voler empetitir l'home? Es tracta potser d'un recel pessimista, de la malfiança d'uns idealistes desil·lusionats, ofuscats, que s'han tornat verinosos i mal sorges? És una enemistat i una rancúnia baixes i subterrànies envers el cristianisme (i envers Plató), que tal vegada mai no han arribat a passar el llinard de la consciència? Es tracta potser d'un gust rampellut per les seves estranyes, per les paradoxes doloroses, pel caire qüestionable i absurd de l'existència? O és finalment una mica de tot: una mica de vulgaritat, una mica d'ofuscament, una mica d'anticristianisme, una mica de pruija i de necessitat de coses fortes com el pebre...? Em diuen, tanmateix, que només són granotes velles, fredes i ensopides que s'arrossegueu i saltironen entorn de l'home, a l'interior de l'home, com si aquí es trobessin en el seu element natural, és a dir, en aigües pantanoses. Sento això i em resisteixo a creure-ho, més encara, no ho crec. I si hom pot desitjar quan no pot saber, jo desitjo de tot cor que la veritat sigui la contrària: que aquests investigadors que analitzen l'ànima per mitjà el microscopi siguin fonamentalment animals valents, generosos i orgullosos, que saben refrenar tant el seu cor com les seves sofrències i que han estat educats per a sacrificar qualsevol desig a la veritat, a totes les veritats, fins i tot quan es tracta d'una veritat senzilla, acerba, lletja, adversa, contrària al cristianisme, immoral..., ja que aquestes veritats existeixen.

2

Hem d'apreciar, doncs, els bons esperits que puguin actuar en aquests historiadors de la moral. Dissortadament, tanmateix, és cert que fins i tot els manca l'esperit històric. És cert que fins i tot han estat abandonats concretament per tots els bons esperits de la història. Com ja és un costum inveterat dels filòsofs, tots ells pensen d'una forma essencialment antihistòrica. Dit això, no n'hi ha cap dubte. La matusseria de la seva genealogia de la moral es manifesta ja de bon començament, quan es tracta d'indagar l'origen del concepte i del judici d'allò que és "bo". "Originàriament" –això ho decreten– "certes accions que no eren egoistes foren lloades i anomenades bones per part d'aquells qui eren afavorits per aquestes accions, és a dir, per part d'aquells qui se n'aprofitaven. Mes tard, hom oblidà aquest origen de la lloança i aquelles accions que no eren egoistes, pel simple fet que sempre havien estat lloades com a bones per costum, foren estimades també com a bones, com si fossin alguna cosa bona en elles mateixes." Es percep tot seguit que aquesta primera deducció conté ja tots els tirats típics de la idiosincràsia pròpia dels psicòlegs anglesos: tenim "el profit", "l'oblit", "el costum" i a l'últim "l'error", tot això com a base d'una valoració de la qual fins ara l'home superior havia estat orgullós com una mena de privilegi de l'home en general. Aquest orgull ha de ser humiliat. Aquesta valoració ha de ser desvalorada. S'ha aconseguit tot això...? En primer lloc, crec que és evident que aquesta teoria cerca i estableix a un lloc fals el veritable focus originari del concepte "bo". El judici d'allò que és "bo no ve pas d'aquells

qui foren afavorits per la “bondat”. Més aviat foren “els bons”, és a dir, els nobles, els poderosos, els qui gaudien d’una posició i d’uns sentiments superiors, aquells qui s’estimaren i s’establiren ells mateixos amb les seves obres com a bons, és a dir, de primer rang, en contraposició a tot allò que era baixa, de sentiments baixos, vulgar i plebeu. En virtut d’aquest pathos de la distància s’empararen del dret de crear valors, d’encunyar els noms dels valors. Què els importava el profit? El punt de vista del profit és precisament el més estrany i inadequat pel que fa a aquest brollador calent de judicis de valor que determinen i destaquen des de dalt un rang. En aquest punt, el sentiment ha arribat precisament a un extrem oposat a aquell grau ínfim de calor que pressuposa una intel·ligència interessada, un càlcul del profit, i no pas per una vegada ni per una hora d’excepció, sinó d’una forma contínua. Com hem dit, el pathos de la noblesa i de la distància, el sentiment fonamental i global que dura i domina per part d’una espècie que s’imposa des de dalt en relació amb una espècie més baixa, amb una cosa que és “al dessota”, és allò que constitueix l’origen de la contraposició entre allò que és “bo” i allò que és “dolent”. (El dret senyorívol de posar noms arriba tan lluny, que hom es pot permetre de concebre l’origen del llenguatge com una manifestació del poder d’aquells qui dominen. Diuen que “això és això i allò”, segellen amb un so una cosa i un esdeveniment determinats i alhora s’emparen d’ells.) En aquest origen es basa el fet que de bon començament el mot “bo” no va pas unit necessàriament a les accions que “no són egoistes”, com creuen d’una forma supersticiosa aquells genealogistes de la moral. Més aviat s’esdevé que, només en el cas d’una decadència dels judicis de valor aristocràtics, tota aquesta contraposició entre les accions “egoistes” i les accions que “no es consideren egoistes” s’imposa com més va més a la consciència humana. Emprant la meua terminologia, es tracta de l’instint de ramat allò que s’expressa al capdavant amb un mot (fins i tot amb mots) en aquesta contraposició. Àdhuc aleshores, tanmateix, ha de passar molt temps fins que aquest instint senyoregi en tal mesura, que la valoració moral resti veritablement presa i fixada en aquella contraposició (com s’escau, per exemple, actualment a Europa: avui dia el prejudici que pren per sinònims els termes “moral”, “generós”, “desintéressé” senyoreja ja amb la força d’una “idea fixa” i d’una dèria).

3

En segon lloc, nogensmenys, prescindint completament de la impossibilitat de sostenir històricament aquella hipòtesi referent a l’origen del judici de valor que s’expressa en el mot “bo”, la hipòtesi en ella mateixa pateix d’un absurd psicològic. Segons ella, la utilitat de l’acció que no és egoista ha de ser l’origen de la seva lloança i aquest origen ha d’haver-se oblidat. Com és possible que s’hagi produït aquest oblit? És que tal vegada la utilitat d’aquestes accions ha cessat en cert moment? Allò que s’ha esdevingut és el cas contrari: aquesta utilitat ha estat més aviat l’experiència diària en totes les èpoques, una cosa per tant que constantment ha estat recalçada d’una manera contínua, una cosa que consegüentment, enlloc de desaparèixer de la consciència, en lloc d’oblidar-se, ha hagut de gravar-se en la consciència amb una claredat cada cop més diàfana. Molt més raonable és aquella teoria contrària (que no per això és més veritable) defensada, per exemple, per Herbert Spencer. Spencer considera que el concepte “bo” és essencialment igual al concepte “útil”, “convenient”, de manera que en els judicis referents a allò que és “bo” i a allò que és “dolent” la humanitat hauria assumit i sancionat veritablement les seves experiències inoblidades i inoblidables pel que fa a allò que és útil i convenient, pel que fa a allò que és noïble i inconvenient. Segons aquesta teoria, és bo allò que des de sempre s’ha palesat coma útil. Per

això pot acreditar-se com una cosa “valuable en grau suprem”, com una cosa “valuable en ella mateixa”. Com hem dit, també aquest procés explicatiu és fals. Però, si més no, l’explicació en ella mateixa és raonable i sostenible des del punt de vista psicològic.

4

La indicació de quin era el bon camí me la donà la pregunta sobre quin significat tenien pròpiament des del punt de vista etimològic els termes referents a allò que és “bo”, encunyats per les diverses llengües. En aquest punt vaig descobrir que tots ells es referien a la mateixa transformació del concepte, que a tot arreu “noble”, “distingit” en el sentit corporatiu era el concepte fonamental a partir del qual s’havia desenvolupat el terme “bo” en el sentit de “psíquicament noble”, de “generós”, de “psíquicament distingit”, de “psíquicament privilegiat”. Aquesta transformació, duta a terme d’una forma paral·lela d’aquella altra transformació que obliga els mots “vulgar”, “plebeu”, “baix” a convertir-se al cap i a la fi en el concepte “dolent”. L’exemple més eloqüent pel que fa a aquest darrer punt és el mateix mot alemany “schlecht”, que significa “dolent”. En essència, és igual al mot “schlicht”, que significa “simple”, “senzill” –compareu-lo amb els mots “schlechtweg” i “schlechtdings”, que signifiquen “senzillament” i “simplement”-, i que originàriament qualificava l’home senzill, vulgar, sense que encara impliqués una sospitosa mirada de reüll, sinó la simple intenció de contraposar-lo al noble. A l’època de la guerra dels trenta anys si fa no fa, és a dir, bastant tard, aquest sentit es canvià en el que s’empra actualment. Pel que fa a la genealogia de la moral, em sembla que això constitueix un coneixement essencial. El fet

que s’hagi descobert tan tard es deu a la influència repressiva que dins del món modern exerceix el prejudici democràtic sobre totes les qüestions que es refereixen a l’origen de les coses. Es tracta d’un prejudici que s’immisceix fins i tot en l’àmbit tan objectiu en aparença com el de les ciències naturals i de la fisiologia, que basta aquí com a exemple. Tanmateix, l’abús que pot causar aquest prejudici, un cop s’ha convertit d’una manera desbridada en odi, principalment tocant a la moral i a la història, es manifesta en el cas tristament famós de Buckle (Henry Th. Buckle -1821/1862-, historiador anglès, autor de la Història de la civilització a Anglaterra. Nega que els grans homes influeixin en els canvis històrics, i considera el medi natural com a determinant de les activitats humanes). El plebeisme de l’esperit modern, que té un origen anglès, esclatà de bell nou en aquest cas a la seva terra pàtria amb la mateixa força d’un volcà enllacat i amb aquella eloqüència turbulenta, estentòria i vulgar amb què fins ara han parlat tots els volcans.

5

Tocant al nostre problema, que per bons motius pot anomenar-se un problema íntim i que s’adreça de forma delicada només a unes quantes oïdes, és ben interessant de constatar el fet que en aquells mots i en aquells arrels que serveixen per a indicar allò que és “bo” encara es trasllueix de moltes maneres la relació cabdal per la qual els nobles es consideraven precisament com a persones de rang superior. Sens dubte, en els casos més corrents potser es posen un nom que es refereix simplement a la seva superioritat pel que fa al poder (es qualifiquen de “poderosos”, “senyors”, “dominadors”) o bé al distintiu més patent d’aquesta superioritat, com és ara “els rics”, “els propietaris” (aquest és el sentit d’àrya, com s’esdevé igualment a l’irànic i a l’esclau). Però també es posen un nom que es refereix a un tirat típic del caràcter, i aquest és el cas que aquí ens interessa. S’anomenen, per exemple, “els verços”, com ho féu primerament l’aristocràcia grega el portaveu de la qual fou Teognis, el

poeta de Mègara. El mot encunyat en aquest sentit, eszlós (Noble, valent, aristocràtic), significa d'arrel un que existeix, que té realitat, que és real, que és veritable. Més tard, per un camí subjectiu, l'ésser real es considerarà com a ésser veraç. En aquesta fase de la transformació del concepte, el mot es converteix en tòpic i nom distintiu de l'aristocràcia i passa a tenir per complet el sentit d'"aristocràtic", a fi d'assenyalar el límit respecte a la persona vulgar i mentidera, tal com la pren i la descriu Teognis. Finalment, després de la decadència de l'aristocràcia, el mot acaba essent un qualificatiu de la noblesa psíquica, fent-se alhora madur i dolç. En el mot cacós (Dolent, ordinari, vulgar), com també en deilós (Vergonyós, dolent, covard) (el plebeu en contraposició a agatós (Bo, valent, noble)), es remarca la covardia. Això pot indicar tal vegada en quina direcció cal cercar l'origen etimològic del terme agatós, interpretable de diverses formes. En llatí el mot malus (al costat del qual poso el terme pélas (Negre) pogué qualificar l'home vulgar com a persona de color fosc, sobretot coma persona de cabells negres (hic niger est), coma ocupant preari de la terra italiana que es distingia pel color, com a signe més palès, de la raça conqueridora de color ros, d'aquella que s'havia convertit en dominadora, és a dir, la raça ària. Si més no, el gaèlic m'ha proporcionat el cas que correspon exactament a aquesta idea. Finn (com, per exemple, en el nom Finn-Gal) és el terme distintiu de l'aristocràcia, que al cap i a la fi significa el bo, el noble, el pur. Al principi, tanmateix, significava el cap ros, en contraposició als habitants primitius que eren de pell fosca i tenien els cabells negres. Els celtes, diguem-ho de passada, eren una raça perfectament rossa. Hom comet una injustícia quan aquelles faixes de població que tenia els cabells essencialment foscos, tal com pot constatar-se en certs mapes etnogràfics d'Alemanya acuradament traçats, es relacionen amb cert origen cèltic i amb una barreja sanguínia, com encara ho fa Virchow (Rudolf Virchow -1821/1902, metge i biòleg alemany. Creador de la patologia cel·lular). Més aviat, en aquests llocs apareix la població preària. (El mateix fenomen pot constatar-se a gairebé tot Europa. En essència, la raça sotmesa s'ha imposat finalment altra vegada, amb el seu color, amb la curtària del seu crani, fins i tot probablement amb els seus instints socials i intel·lectuals. Qui ens assegura que la democràcia moderna, l'anarquisme encara més modern i particularment aquella inclinació per la commune, que és la forma de societat més primitiva i amb la qual estan d'acord actualment tots els socialistes, no representen fonamentalment una reacció d'immenses proporcions? Qui ens assegura que la raça dominadora i conqueridora, la dels aris, no és sotmesa i abatuda fins i tot des del punt de vista psicològic...?) Crec que puc interpretar el mot llatí bonus com "aquell qui fa la guerra", en el pressupòsit que atribueixo amb raó el terme bonus a un més antic que era duonus (compareu bellum (Guerra) amb duellum). Bonus, per tant, seria l'home del desacord, de la desunió (duo), l'home de la guerra. Hom veu allò que a la Roma antiga feia en un home la seva "bondat". Considerem el mateix mot alemany "gut". ¿No podria significar l'home "diví" (göttlich), l'home de "raça divina"? No podria ser el mateix mot que el nom popular (originàriament aristocràtic) dels gots? Exposar els motius d'aquest pressupòsit no pertany a la finalitat d'aquesta exposició.

Pel que fa a aquesta norma, referent al fet que el concepte de primacia política sempre es converteix en un concepte de primacia psíquica, no és pas de bell antuvi una excepció (per bé que dona peu a les excepcions) que la casta suprema fos ensems la casta sacerdotal i que, consegüentment, preferís com a qualificació general de la seva casta un predicat que recordés la seva funció sacerdotal. Aquí s'enfronten per primera vegada, per exemple, els mots "pur" i "impur" com a signes distintius de l'estat o de la condició socials. Igualment, es

desenvolupen aquí més tard un “bo” i un “dolent” en un sentit que ja no es refereix a l'estat o a la condició. A més a més, hom ha de prevenir-se contra el fet de prendre per endavant aquests conceptes de “pur” i “impur” d'una manera massa generosa, massa àmplia i completament simbòlica. Més aviat, tots els conceptes de la humanitat més antiga foren concebuts de bon començament, en una mesura que gairebé no podem imaginar-nos, d'una forma tosca, barroera, superficial, esquifida, concretament i especialment contrària a qualsevol simbolisme. El “pur” és de bell principi simplement un home que es renta, que s'absté de certs menjars que comporten algunes malalties de la pell, que no dorm amb les dones brutes del poble baix, que avorreix la sang. És això i res més, no gaire més. D'altra banda, per tota la mena d'una aristocràcia essencialment sacerdotal s'aclareix sens dubte perquè precisament en aquest punt pogueren aguditzar-se i fer-se íntimes d'una forma perillosa les contraposicions dels valors. De fet, a causa d'aquests contraposicions s'obriren a l'últim avencs entre home i home que ni tan sols un Aquil·les del lliure pensament aconseguiria de superar sense esgarriar-se. De bon començament hi hagué quelcom que no era sa en aquelles aristocràcies sacerdotals i en els costums que imperaven en el seu interior, costums apartats de l'acció, en part tramadors i en part explosius pel que fa al sentiment, la conseqüència dels quals és aquella neurastènia i aquella afecció intestinal que afecten gairebé d'una forma inevitable els sacerdots de totes les èpoques. Nogensmenys, pel que fa a allò que ells mateixos van descobrir com a remei contra aquesta afecció llur, ¿no cal dir que en els seus efectes s'ha manifestat al capdavant cent vegades més perillós que la malaltia que havia de guarir? La mateixa humanitat encara pateix els efectes d'aquest tractament eixalvat dels sacerdots. Pensem, per exemple, en certes formes de dieta (prohibició de menjar carn), en el dejuni, en la continència sexual, en la fugida “al desert” (isolament practicat per Weir Mitchell (Silas Weir Mitchell -1829/1914-. Neuròleg i escriptor nord-americà que aplicava un tractament per a les malalties nervioses a base de massatge, aïllament i repòs), per bé que certament sense la cura posterior d'engreixament i sobrealimentació en què es basa l'antídoto més eficaç contra qualsevol histèria de l'ideal ascètic). A això s'afegeix tota la metafísica dels sacerdots, enemiga dels sentits, capaç de crear éssers refinats i corromputs, el seu poder d'hipnotitzar-se a l'estil del faquir i del braman –Brahma emprat com a botó de vidre i idea fixa- i el sadollament darrer que només es pot comprendre en conjunt en relació amb la seva cura radical, amb el no-res (o bé Déu, ja que el desig d'una unio mystica amb Déu és el mateix que el desig que tenen els budistes del no-res, de la nirvana). Entre els sacerdots tot esdevé concretament més perillós, no solament la medicina i els remeis, sinó també l'orgull, la venjança, la sagacitat, el llibertinatge, l'amor, l'afany de poder, la virtut, la malaltia. Tanmateix, amb cert esperit de justícia podria afegir-se també que només en el camp d'aquesta forma existencial de l'home essencialment perillosa, la sacerdotal, l'home ha esdevingut en general una bèstia interessant i que només aquí l'ànima humana ha aconseguit una fondària en un sentit superior, fent-se perversa. Heus ací les dues formes fonamentals de la superioritat que ha tingut fins ara l'home sobre qualsevol altra bèstia...!

Hom ja haurà endevinat amb quina facilitat la forma de valoració sacerdotal pot separar-se de la forma de valoració cavallerosa i aristocràtica, i convertir-se més tard en la seva contraposició. Això es fomenta especialment cada vegada que s'enfronten per gelosia la casta dels sacerdots i la casta dels guerrers, i no es volen posar d'acord pel que fa a l'honor i la glòria. Els judicis de valor dels cavallers i dels aristòcrates tenen com a pressupòsit una corporalitat plena de vigor, una salut florent, rica, fins i tot sobreixent, juntament amb allò

que requereix la seva conservació: la guerra, l'aventura, la caça, la dansa, els torneigs i, en general, tot allò que implica en ell mateix una acció vigorosa, lliure, vivaç i alegre. La forma de valoració de la noblesa sacerdotal té, com ja hem vist, uns pressupòsits diferents: quan es tracta de guerra, tot li va malament! Com ja se sap, els sacerdots són els enemics més perversos. Per quina raó? Perquè són els més impotents. A partir d'aquesta impotència, l'odi esdevé en ells una cosa més espectral i verinosa. Els personatges de la història universal que han odiat més han estat sempre sacerdots, incloent-hi aquells qui han odiat amb més enginy: al costat de l'esperit de venjança sacerdotal, qualsevol altre esperit no té cap importància. La història de la humanitat seria una cosa completament estúpida sense l'esperit que li ha pervingut de part dels impotents. Considerem tot seguit l'exemple més rellevant. Tot el que s'ha fet a la terra contra "els nobles", "els poderosos", "els senyors", "els potentats" no val la pena de tractar en comparació amb allò que han fet contra ells els jueus: els jueus, aquell poble sacerdotal que en relació amb els seus enemics i subjugadors només sabé donar-se per ben satisfet al capdavant amb un capgirament radical de llurs valors, és a dir, amb un acte de venjança del tipus més espiritual. Això és l'única cosa que esqueia precisament a un poble sacerdotal, al poble que tenia la dèria més reaccionària de venjar-se sacerdotalment. Han estat els jueus aquells qui amb una conseqüència aterridora i amb els ullals de l'odi més abismal (l'odi de la impotència) han gosat d'establir i de mantenir la inversió de l'equivalència aristocràtica dels valors (bo = noble = poderós = bell = feliç = estimat per Déu), és a saber: "Els bons només són els desgraciats. Els bons només són els pobres, els febles, els humils. Els pietosos i els beneïts per Déu també són només els qui pateixen, els desposseïts, els malalts, els lletjos. Només ells obtindran la felicitat eterna. Al contrari, vosaltres que sou nobles i poderosos sereu per sempre els perversos, els cruels, els cobejosos, els insaciabls, els ateus. Vosaltres sereu també eternament els dissortats, els maleïts i els condemnats..." Ja se sap qui ha heretat aquest sistema de capgirament jueu... Tocant a la iniciativa monstruosa i funesta fora de mida que prengueren els jueus amb aquesta declaració de guerra que és la més fonamental de totes, recordo una frase a la qual vaig arribar en una altra avinentesa (a "Mes enllà del bé i del mal"), referent al fet que amb els jueus comença la revolta dels esclaus pel que fa a la moral, aquella revolta que té al darrera una història de dos mil anys i que actualment hem perdut de vista per la simple raó que triomfà...

8

Però és que no ho enteneu? És que sou cecs i incapaços de veure una cosa que ha necessitat dos mil anys per a triomfar...? No hi ha cap motiu per a meravellar-se'n: totes les coses que duren molt temps són difícils de veure, són difícils d'albirar. Tanmateix, això és el que s'esdevingué: del tronc de l'arbre de la venjança i de l'odi, de l'odi jueu, de l'odi més pregon i sublim, és a dir, de l'odi que produeix ideals i destrueix valors, de l'odi que mai no ha tingut parí a la terra, brostà una cosa igualment incomparable, un nou amor, l'amor més pregon i més sublim de totes les menes d'amor. I de quin altre tronc podria haver brostat...? Que ningú no pensi, tanmateix, que brostà per exemple com la negació pròpia d'aquella set de venjança, com la contraposició de l'odi jueu! No. La veritat és la contrària! Aquest amor brostà d'ell com la seva corona, com la corona triomfant que s'eixamplava com més va més en la claredat més diàfana i a ple sol, un amor que en el reialme de la llum de l'altura tendia amb el mateix deler als mateixos objectius d'aquell odi: a la victòria, a la depredació, a la seducció, amb el mateix afany amb què les arrels d'aquell odi s'endinsaven cada cop amb més penetració i cobejança en tot allò que tenia una fondària i era pervers. Aquell Jesús de Natzaret, com a evangeli vivent de l'amor, aquell "salvador" que portava la felicitat i la victòria als pobres,

als malalts, als pecadors, ¿no fou precisament la seducció en la seva forma més inquietant i irresistible, la seducció i la marrada devers aquells mateixos valors jueus i aquelles mateixes innovacions de l'ideal? No aconseguí Israel, precisament amb la marrada d'aquell "salvador", d'aquell qui aparentment contradigué i dissolgué Israel, el darrer objectiu del seu desig sublim de venjança? No pertany a la màgia negra i oculta d'una política veritablement elevada de la venjança, d'una venjança prèsbita, subterrània, que ho arrabassa tot lentament i que ho calcula tot per endavant, el fet que el mateix poble d'Israel hagués de negar i de clavar en creu davant de tothom com si fos el seu enemic mortal, el mateix instrument de la seva venjança, per tal que "tothom", és a dir, tots els adversaris d'Israel, pogués picar a la insabuda aquest ham concret? D'altra banda, ¿és possible d'imaginar-se en general, a partir de qualsevol refinament de l'esperit, un ham més perillós? És possible d'imaginar-se quelcom que sigui igual en força seductora, embriagadora, narcotitzadora, depravadora, a aquell símbol de la "creu sagrada", a aquella paradoxa escruixidora d'un "Déu clavat en creu", a aquell misteri d'una crueltat inimaginable en darrer terme, tan manifesta, i d'una autocrucifixió de Déu destinada a la salvació de l'home...? Si més no, és veritat que sub hoc signo Israel ha anat triomfant sempre fins ara, amb la seva venjança i amb la seva inversió de tots els valors, sobre tots els altres ideals, sobre tots els ideals més nobles...

9

“-Però, ¿per què parreu vós encara d'ideals més nobles? Acceptem els fets: ha vençut el poble —o “els esclaus”, o “la plebs”, o “el ramat”, o com vulgueu anomenar-ho— i, si això s’ha esdevingut mitjançant els jueus, oïdà!, aleshores és que dins la història universal cap noble mai no havia tingut una missió com aquesta. “Els senyors” han perdut. Ha guanyat la moral de l’home vulgar. Hom pot prendre alhora aquesta victòria com un enverinament de la sang (ja que ha barrejat i confós les races). No ho nego. Però, sens dubte, aquesta intoxicació ha reeixit. L’“alliberament” del gènere humà (és a dir, el seu alliberament pel que fa als “senyors”) va per bon camí. Palesament tot esdevé jueu, o cristià, o plebeu (tant se val quin mot s’empri!). L’anadura d’aquest enverinament a través de tot el cos de la humanitat sembla impossible d’aturar. Des d’ara el seu ritme i la seva marxa poden ser fins i tot cada cop més lents, més subtils, més inoïbles, més prudents. Tenen molt de temps per endavant... En aquest sentit, ¿correspon encara actualment a l’Església una tasca necessària? Té encara en general un dret a l’existència o bé hom en podria prescindir? Quaeritur (Es pregunta). Sembla que més aviat frena i impedeix aquella anadura, enlloc d’activar-la? Això, tanmateix, podria constituir precisament la seva utilitat... Sens dubte, a poc a poc es va tornant una cosa matussera i basta que repugna a una intel·ligència delicada, a un gust pròpiament modern. No hauria de refinar-se una mica, si més no...? Actualment, en lloc de seduir, aliena... Si l’Església no existís, ¿qui de nosaltres seria de fet un lliure pensador? Allò que ens repugna és l’Església, no pas el seu verí... Deixant de banda l’Església, també nosaltres apreciem aquest verí...-“ Aquesta és la cloenda a les meves paraules per part d’un “lliure pensador”, d’una bèstia honrada, tal com ho ha provat prou, d’un demòcrata a més a més. M’havia escoltat fins ara i no suportava sentir el meu silenci, ja que en aquest punt he de callar moltes coses.

10

La revolta dels esclaus en la moral comença quan el mateix ressentiment esdevé creador i genera valors, el ressentiment d’aquells éssers privats de la veritable reacció, la de l’activitat, que només es consideren indemnitzats mitjançant una venjança imaginària. Mentre que

qualsevol moral noble sorgeix d'una afirmació triomfant de la seva pròpia essència, la moral dels esclaus nega de bon començament qualsevol "exterioritat", qualsevol "alteritat", qualsevol "negació de la pròpia essència", i aquest fet de negar és el seu acte creador. Aquest capgirament de la visió que estableix valors –aquesta direcció necessària devers l'exterior, en lloc de dirigir-se devers la pròpia essència- pertany d'una manera concreta al ressentiment. Per tal de néixer, la moral dels esclaus requereix sempre en primer lloc un món contrari i extern. Psicològicament parlant, requereix estímuls externs per tal d'actuar en general. Radicalment, la seva acció és una reacció. El cas contrari s'esdevé en la forma noble de valoració: actua i creix espontàniament, cerca la seva contraposició únicament per afirmar-se ella mateixa d'una manera encara més agraïda, encara més joiosa. La seva concepció negativa referent a allò que és "baix", "vulgar", "dolent", constitueix només una pàl·lida i tardana imatge de contrast en relació amb la seva positiva concepció fonamental, amarada per complet de vida i de passió: "Nosaltres, els nobles, els bons, els bells, els feliços!" Quan la forma noble de valoració atempta i peca contra la realitat, això s'esdevé en relació amb l'esfera que no coneix prou, que rebutja certament de conèixer veritablement: en certes circumstàncies no comprèn que menysprea, la de l'home vulgar, del poble baix. D'altra banda, cal considerar que en tot cas el sentiment de menyspreu, de la mirada desdenyosa, de la mirada de superioritat, fins i tot suposant que falsegi la imatge d'allò que menysprea, restarà molt lluny d'aquella falsificació amb la qual l'odi reprimat, la venjança de l'impotent, maltracta el seu adversari –in effigie, naturalment. De fet, en el menyspreu es barreja massa negligència, massa despreocupació, massa desatenció i impaciència, àdhuc massa autosatisfacció, perquè sigui capaç de transformar el seu objecte en una veritable caricatura i en un monstre. No poden vorejar-se, certament, les nuances gairebé benevolents que l'aristocràcia grega, per exemple, posa en tots aquells mots amb els quals es distingeix ella mateixa del poble baix. És curiós de veure com s'endolceixen constantment els termes i com s'hi barreja una mena de compassió, de consideració, de tolerància, fins a l'extrem que quasi tots els mots que es refereixen a l'home vulgar han esdevingut a l'últim expressions equivalents d'"infeliç", "digne de compassió" deilós, deílaios, ponerós, mojzerás (Els dos primers: vergonyós, dolent, covard; els dos últims: infeliç, dissortat, dolent); d'aquests mots, els dos darrers qualifiquen pròpiament l'home vulgar com a esclau que treballa i animal de càrrega). És curiós d'observar, d'altra banda, com els termes "dolent", "baix", "infeliç" mai no deixaren de sonar a l'oïda grega amb un to, amb una tonalitat, en què prepondera el sentit d'"infeliç". Això és una peça heretada de l'antiga forma de valoració aristocràtica, més noble, que ni tan sols en el menyspreu no es nega ella mateixa (els filòlegs han de recordar en quin sentit s'empren oitsirós, ánoibos, tiemon, distijei, ximforá (Els tres primers: infeliç, desgraciat; el penúltim: ser infeliç, tenir mala sort; l'últim: dissort, misèria). Els "ben nascuts" es consideraven precisament com els "feliços". No havien de construir artificiosament la seva felicitat tot mirant els seus enemics, no s'havien de creure de tant en tant que eren feliços, no havien de dir-se una mentida (com ho acostumen a fer totes les persones que tenen ressentiment). De la mateixa manera, com a homes opulents, carregats de força i, per tant, necessàriament actius, no sabien destriar l'acció de la felicitat –segons ells, el fet de ser actiu anava inclòs necessàriament en la felicitat (d'aquí ve l'expressió eu pratein (actuar bé, trobar-se bé de salut). Tot això es contraposa en gran mesura a la "felicitat" concebuda en el grau dels impotents, els oprimits, dels qui pateixen les úlceres produïdes per sentiments plens de verí i d'enemistat, segons els quals la felicitat es produeix essencialment comuna narcosi, una anestèsia, una tranquil·litat, una pau, un "descans sabàtic", una distensió de les facultats anímiques i un estirament de tots els membres, en un mot, com una cosa passiva. Mentre que l'home noble viu davant seu amb una confiança i una sinceritat (el terme

genaiós “aristòcrata de naixement”, remarca la nuance ”sincer” i fins i tot “ingenu”), l’home del ressentiment no és sincer, ni ingenu, ni honrat ni directe amb ell mateix. La seva ànima mira amb cobejança, el seu esperit estima els amagatalls, els camins secrets i les portes del darrera, és atret per tot allò que és ocult com si fos el seu món, la seva seguretat, el seu alleujament. Sap de callar, de no oblidar, d’esperar, d’empetitir-se de tant en tant, d’humiliar-se. Una raça com aquesta, la dels homes del ressentiment, ha d’esdevenir necessàriament al capdavant més intel·ligent que qualsevol raça noble. Honora també la intel·ligència en una mesura completament diferent, és a dir, comuna condició existencial de primera categoria. En canvi, en els homes nobles la intel·ligència té un lleu regust de luxe i de refinament en ella mateixa –aquí precisament no és pas ni de lluny tan fonamental com la perfecta seguretat pel que fa a la funció dels instints inconscients que ho regulen tot o bé fins i tot cerca negació de la intel·ligència, com és ara el fet d’acarar valerosament i directa el perill, l’enemic, o aquella rauxa exaltada pel que fa a la còlera, a l’amor, a la veneració, a l’agraïment i a la venjança, per la qual han estat reconegudes les ànimes nobles en totes les èpoques. El mateix ressentiment de l’home noble, quan s’hi presenta, es duu a terme i s’exhaureix mitjançant una reacció immediata que, per tant, no enverina. D’altra banda, ni tan sols no es presenta en innumbrables casos en què esdevé inevitable tocant a tots els febles i impotents. El fet de no poder prendre seriosament durant massa temps els propis enemics, els propis tràngols, àdhuc els propis crims, constitueix el signe de naturaleses fortes i plenes en les quals hi ha un escreix d’energia plàstica que refà, que regenera, que fins i tot oblida (un bon exemple del món modern n’és Mirabeau, el qual no recordava els insults ni les infàmies que hom cometia amb la seva persona i que, per tant, no podia perdonar únicament perquè... ho oblidava tot). Un home d’aquesta mena es desempallega d’un sol cop de moltes bestioles que en altres individus s’amaguen dissimuladament. Només aquí és possible també, tot suposant que sigui possible en general a la terra, el veritable “amor als propis enemics”. Que en té, de respecte, pels seus enemics un home noble! I aquest respecte constitueix ja un pont que emmena devers l’amor... L’home noble exigeix que l’enemic sigui una mena de distinció de la seva pròpia persona, no suporta cap altre enemic que aquell en el qual no hi ha res de menyspreable, sinó moltes coses respectables. Imaginem-nos, al contrari, “l’enemic” tal com el concep l’home del ressentiment. En això consisteix precisament el seu acte, la seva creació. Ell ha concebut “l’enemic pervers”, “el pervers” per antonomàsia, i concretament com a concepte fonamental a partir del qual s’imagina fins i tot com a imatge invertida i contraposada un”home bo”..., que és ell mateix!

11

En l’home noble s’esdevé exactament el contrari: concep la idea fonamental de “bo” d’una forma prèvia i espontània, és a dir, a partir de la seva pròpia persona, i només a partir d’això es fa una idea d’allò que és “dolent”. Aquest concepte de “dolent” d’origen noble i aquella idea de “pervers” sorgida de la perola de cervesa que és l’odi insaciable –el primer concepte és una creació posterior, una cosa secundària, un color complementari, mentre que el segon concepte és quelcom d’original, el començament, l’acte veritable dins la concepció d’una moral dels esclaus- són molt diferents, per bé que ambdós termes, “dolent” i “pervers”, es contraposen en aparença a la mateixa idea de “bo”. Tanmateix, la idea de “bo” no és la mateixa. Basta que hom es preguntí qui és pròpiament “pervers” en el sentit de la moral del ressentiment. La resposta estricta és aquesta: precisament l’”home bo” de l’altra moral, precisament el noble, el poderós, el dominador, simplement acolorat, interpretat i vist de reüll per la mirada plena de verí del ressentiment. En aquest punt, no volem negar una cosa: aquell

qui ha conegut els “homes bons” només com a enemics, també no ha conegut res més que enemics perversos, i els mateixos homes que foren reprimits d’una forma tan dura per la moralitat, per la veneració, pels costums, per l’agraïment i sobretot per la vigilància mútua, per la rivalitat inter pares, aquells homes que d’altra banda es manifestaren en llur capteniment mutu amb una tendència tan creadora pel que fa a la consideració envers els altres, a l’autodomini, a la delicadesa, a la fidelitat, a l’urc i a l’amistat, no són molt millors cap enfora, allí on està l’element aliè, allí on comença la naturalesa aliena, que bèsties de rapinya deixades en llibertat. Allí gaudeixen de la llibertat tocant a qualsevol obligació social, a la selva s’alliberen de la tensió que produeixen una reclusió i un tancament excessius en la pau de la comunitat, tornen a la innocència pròpia de la consciència de les bèsties de rapinya, com a monstres alegres i contents que retornen tal vegada d’un seguit horrible d’assassinats, d’incendis, de violacions, de tortures, amb una insolència i una serenitat anímica similars a la dels estudiants que només han fet una entremaliadura, convençuts que els poetes tindran altra vegada quelcom per a cantar i per a lloar durant molt temps. A la base de totes aquestes races nobles no es pot deixar de reconèixer la bèstia de rapinya, l’esplèndida bèstia rossa que vagareja cobejant despulles i victòries. De tant en tant cal que aquesta base oculta es descarregui. La bèstia ha de sortir fora altra vegada, ha de tornar de bell nou a la selva. En aquesta necessitat tots són iguals: l’aristocràcia romana, l’àrab, la germànica, la japonesa, els herois homèrics, els vikings escandinaus. Pertot arreu a on han anat, les races nobles han deixat el concepte “bàrbar” en tots els seus vestigis. Fins i tot en la seva cultura més enlairada es descobreix una consciència d’aquest fet i una autosatisfacció (per exemple, quan Pèricles diu als seus atenesos en aquella cèlebre oració fúnebre:”La nostra gosadia ha penetrat en totes les terres i en tots els mars, deixant pertot monuments perdurables tant pel que fa al bé com pel que fa al mal”). Aquesta “gosadia” de les races nobles, que es manifesta d’una forma esbojarrada, absurda, sobtada, el caràcter imprevisible i inversemblant de llurs empreses – Pèricles remarca amb orgull la razumia: (despreocupació) dels atenesos-, llur indiferència i llur menyspreu pel que fa a la seguretat, al cos, a la vida, a la comoditat, la seva joia espantosa i la profunditat del plaer que senten en totes les seves destruccions, en totes les voluptuositats que experimenten en la victòria i en la crueltat: tot això es resumí per part d’aquells qui ho patiren en la imatge del “bàrbar”, de l’”enemic pervers”, com és ara el “got”, el “vàndal”. La profunda i gèlida desconfiança que suscita l’alemany així que arriba al poder, com torna a passar ara, continua essent un residu d’aquella terror inextingible amb què Europa ha contemplat durant segles la fúria de la bèstia rossa germànica (per bé que entre els antics germànics i nosaltres, els alemanys, gairebé no hi ha cap parentesc ideològic, com tampoc cap parentesc sanguini). Una vegada vaig posar en relleu la perplexitat d’Hesíode quan reflexionava sobre el descurs de les èpoques culturals i intentava d’expressar-les a base de l’or, de l’argent i del bronze. No sabé desfer la contradicció que li oferia el món d’Homer, tan magnífic, però també alhora tan horrorós i violent, sinó fent d’una sola època dues èpoques diferents que aleshores situà en relació correlativa: en primer lloc l’època dels herois i dels semidéus de Troia i de Tebes, tal com aquell món havia restat en la memòria de les generacions nobles que tenien en ell llurs avantpassats, i en segon lloc l’època de bronze, tal com aquell mateix món apareixia. Als ulls dels qui descendien dels humiliats, dels depredats, dels maltractats, dels exiliats, dels venuts coma esclaus, com una època de bronze, tal com hem dit, dura, freda, cruel, sense sentiment i sense consciència, que tot ho xemica i amara de sang. Encara que fos veritat allò que avui dia es considera en tot cas com una “veritat”, és a saber, que el sentit de qualsevol cultura sigui precisament el d’extreure de l’animal de rapinya anomenat “home” un animal mansuet i civilitzat, un animal domèstic, indubtablement caldria considerar tots aquells instints de reacció i de ressentiment amb l’ajut dels quals foren

humiliades i dominades al capdavant les generacions nobles, conjuntament amb els seus ideals, com els autèntics instruments de la cultura. Amb això, tanmateix, no s'hauria dit pas encara que els portadors d'aquells instints representin alhora personalment la cultura. El contrari no seria solament probable. No. Actualment és quelcom de palès! Aquests portadors dels instints que humilien i que cobegen un rescabament, els descendents de tot esclavatge, europeu i no europeu, i especialment de qualsevol població preària, representen l'endarreriment de la humanitat! Aquests "instruments de la cultura" són un fet vergonyós de l'home i, en general, són més aviat una sospita, un argument contrari a la "cultura"! Hom pot sentir-se amb tot el dret de témer encara i capguardar-se de la bèstia rossa que es troba al fons de totes les races noble. Això no obstant, ¿qui no preferiria cent vegades més témer, si alhora pot meravellar-se, que no pas deixar de tenir por, però no poder alliberar-se mai més de la visió fastigosa dels descastats, dels éssers empetitits, atrofiats, enverinats? I no constitueix això la nostra fatalitat? Què produeix actualment la repugnància que nosaltres sentim envers "l'home"? Perquè no hi ha cap dubte que nosaltres patim per l'home. No es tracta de por. Es tracta més aviat que ja no tenim res a témer en l'home, que el verm de l'"home" es troba i formigueja en primer terme, que l'"home mansuet", l'home irremissiblement mediocre i ensopit, hagi après a sentir-se com objectiu i cimall, com sentit de la història, com "home superior", que tingui certament un dret de considerar-se d'aquesta manera, per tal com se sent lluny de la multitud de descastats, malalts, cansats, desgastats, a què actualment comença a pudir Europa, i per tant com una cosa si més no relativament encertada, si més no capaç encara de viure, si més no capaç de dir sí a la vida...

12

No puc reprimir en aquest punt un sanglot ni malmetre una darrera esperança. Què és concretament allò que em resulta totalment insuportable? Què és allò que únicament no puc destruir, que m'ofega i em fa sedejar mortalment? Es tracta d'una atmosfera dolenta, d'una atmosfera dolenta! Es tracta del fet que una cosa descastada es trobi al meu costat, que hagi d'olorar les vísceres d'una ànima descastada...! D'altra banda, ¿què no suporta hom pel que fa a necessitats, privacions, mal temps, malalties, cansaments, isolaments? Al capdavant hom s'acostuma a tot, des del moment que ha nascut per a una existència subterrània i combativa. Hom es revela cada cop de bell nou, experimentant contínuament la seva hora daurada de la victòria. I aleshores hom es troba allí tal com ha nascut: increbantable, amb tibantor, disposat a assolir quelcom de nou, quelcom de més difícil encara, quelcom de més llunyà, igual com un arc que no fa res més que tibar-se amb més força quan experimenta qualsevol necessitat. De tant en tant, nogensmenys, concediu-me –suposant que hi hagi deesses celestials que concedeixen coses més enllà del bé i del mal- una sola visió. Concediu-me una sola visió tocant a quelcom perfecte, a quelcom definitivament acabat, feliç, poderós, victoriós, a quelcom que encara es pugui témer! Concediu-me la visió d'un home que justifiqui l'home, d'un home que circumstancialment i sortosa sigui un ésser complementari i salvífic a causa del qual hom pugui conservar la fe en l'home... ! La situació, doncs, és aquesta: el fet d'empetitir i d'igualar l'home europeu oculta el perill més gran que tenim, ja que aquesta visió cansa... Actualment no albirem res que desitgi ser més gran. Sospitem que tot s'ensorra, que tot s'ensorra com més va més, fent-se més subtil, més bondados, més intel·ligent, més agradable, més mediocre, més indiferent, cada cop és "millor"... Aquí rau precisament la fatalitat d'Europa. Juntament amb el temor envers l'home, hem perdut també l'amor envers ell, el respecte, l'esperança, el desig. Des d'ara la visió de l'home cansa. En què consisteix actualment el nihilisme, si no és concretament això...? Ens hem cansat de l'home...

Però tornem al punt que havíem deixat. El problema de l'altre origen d'allò que és "bo", d'allò que és bo tal com s'ho imagina l'home del ressentiment, exigeix una conclusió final. No pot sorprendre el fet que els anyells siguin rancorosos envers les grans aus de rapinya. L'única cosa que no es pot fer raonablement és retreure a les grans aus de rapinya el fet que s'emportin uns quants anyells petits. I quan els anyells es diuen entre ells: "Aquestes aus de rapinya són perverses. Per tant, ¿no ha de ser bo un anyell, l'ésser que es diferencia més d'una au de rapinya i que és gairebé la seva antítesi?", no és possible d'objectar res a l'establiment d'aquest ideal, llevat que les aus de rapinya els esguardaran d'una forma sorneguera i tal vegada es diran entre elles: "Nosaltres no sentim cap rancor envers aquests anyells bons, sinó que fins i tot els estimem, car no hi ha res que sigui tan saborós com un anyell tendre." El fet d'exigir que la força que no es manifesti com a força, que no vulgui dominar, que no vulgui humiliar, que no vulgui manar, que no sedegi enemics, ni resistències, ni triomfs, és tan absurd com el fet d'exigir la feblesa que es manifesti com a força. Una quantitat determinada de força és igual a una quantitat determinada de tendència, de voluntat i d'acció. De fet, no és res més que aquesta mateixa tendència, aquesta mateixa voluntat, aquesta mateixa acció, i només pot semblar una altra cosa a causa de la seducció exercida pel llenguatge (i pels errors fonamentals de la raó que s'hi petrifiquen), el qual entén i malentén que qualsevol acció es troba condicionada per un agent, per un "subjecte". És un fenomen semblant a com la gent separa el llamp de la seva llampada i considera la darrera com un acte, com l'acció d'un subjecte que s'anomena llamp. De la mateixa manera, la moral del poble separa també la força de les manifestacions de la força, com si darrera d'allò que és fort hi hagués un substrat indiferent, capaç de decidir lliurement si manifesta la seva força o si no la manifesta. Aquest substrat, tanmateix, no existeix. No hi ha cap "ésser" darrera del fet, de l'acció, de l'esdeveniment. "L'agent" ha estat afegit simplement a l'acció. L'acció ho és tot. La gent duplica en el fons l'acció: quan el llamp resplendeix, creu que es tracta de dos actes. El mateix esdeveniment l'estableix de primer com a causa i després també com el seu efecte. Els físics no procedeixen millor quan afirmen que "la força mou, la força causa" i frases similars. La nostra ciència en conjunt, malgrat tota la seva fredor, malgrat la seva llibertat pel que fa al sentiment, es troba encara sota l'influx de la seducció del llenguatge i no s'ha alliberat de les criatures falses que s'hi ha ficat, no s'ha alliberat dels "subjectes" (l'àtom, per exemple, és una d'aquestes criatures falses, com també ho és "la cosa en si" de Kant). No ha d'estranyar-nos, doncs, el fet que els sentiments reprimits i abrivats ocultament de la venjança de l'odi emprin aquesta fe en benefici propi ni que, al capdavant, no en mantinguin cap altra amb tanta fervor com la que sosté que el fort és lliure de ser feble i l'au de rapinya, lliure de ser anyell. D'aquesta manera, aconsegueixen el dret d'al·levar a l'au de rapinya el fet de ser au de rapinya... Quan els oprimits, els humiliats, els violats parlen entre ells, moguts per l'astúcia venjativa de la impotència, i diuen: "Siguem diferents dels perversos, és a dir, bons! I ho és aquell qui no viola, qui no fa mal a ningú, qui no ataca, qui no es rescabala, qui atorga la venjança a Déu, qui s'amaga com nosaltres, qui s'aparta de qualsevol cosa perversa i no exigeix gaire a la vida, igual com nosaltres, els pacients, els humils, els justos", si s'escolen aquestes paraules d'una manera freda i sense cap animadversió, pròpiament no signifiquen res més que això: "Nosaltres, els febles, som veritablement febles. És bo, doncs, quan no fem res que sigui inadequat a les nostres forces. "Però aquesta acerba constatació de la realitat, aquesta intel·ligència de mínima categoria que fins i tot la tenen els insectes (els quals en un perill molt gran es fan el mort, per tal de no fer massa)", s'ha revestit gràcies al poder que té la impotència de falsificar-ho tot i de mentir-se amb el faust de la virtut que

renuncia, que calla i que espera, com si la mateixa feblesa del feble —és a dir, la seva essència, la seva actuació, la seva única realitat sencera, inevitable, inextingible— fos un mèrit voluntari, quelcom pretès, elegit, un acte, un guany. Aquesta mena d'home necessita la fe en el “subjecte” indiferent, capaç d'elegir lliurement, en virtut d'un instint d'autoconservació, d'autoafirmació, en el qual qualsevol mentida intenta santificar-se. El subjecte (o bé, per tal de parlar d'una forma més popular, l'ànima) ha estat potser per això el dogma millor que ha existit a la terra, ja que a la quantitat enorme dels mortals, als febles i als oprimits de tota mena, feia possible aquell sublim autoengany que consisteix a interpretar la mateixa feblesa com llibertat i llur manera de ser concreta i determinada com un mèrit i un guany.

14

-Vol algú mirar cap avall i contemplar el misteri de com es fabriquen els ideals a la terra? Qui té valor per a fer-ho...? Esplèndid! Aquí la mirada s'obre vers aquest obrador fosc. Espereu una mica, senyor Indiscret i Temerari. Els vostres ulls han d'acostumar-se primerament a aquesta llum falsa que s'irisa... Així! Prou! Ara parreu! Què s'esdevé allí al dessota? Expliqueu allò que veieu, vós que sou l'home de la curiositat més perillosa. Ara sóc jo el qui escolta.

-No veig res, però sento molt millor. Es tracta d'un murmuri i d'un xiuxiueig cauts, malignes, suaus, que provenen de tots els angles i de tots els racons. Em sembla que hom diu mentides. Una suavitat dolça s'enganxa a cada so. No hi ha dubte que la feblesa ha de convertir-se fal·laçment en mèrit i guany. És exactament tal com vós heu dit.

-Endavant!

-I la impotència que no es rescabala es converteix en “bondat”, la baixesa plena de temença es converteix en “humilitat”, la submissió a aquells qui s'odia es converteix en “obediència” (és a dir, obediència a un del qual diuen que mana i determina aquesta submissió, a un que anomenen Déu). Allò que és inofensiu en el feble, la mateixa covardia, que en té molta, la seva actitud d'esperar a la porta, la seva actitud d'haver d'esperar necessàriament, rep aquí un bon nom: el de “paciència”, i s'anomena també la virtut. El fet de no poder venjar-se s'anomena no volen venjar-se i fins i tot potser perdó (“com que ells no saben pas el que fan, només nosaltres sabem el que ells fan!”). Hom parla també del “amor als seus enemics” i, a més a més, sua.

- Endavant!

-No hi cap dubte que tota aquesta gent que murmura i ho falsifica tot és miserable, per bé que s'apleguen i s'escalfen mútuament. En diuen, tanmateix, que la seva misèria és una elecció i una distinció de Déu, que hom pega als gossos que més estima. Diuen també que tal vegada aquesta misèria és una preparació, una prova, un ensenyament. Potser és més que tot això. Potser és quelcom que un dia serà compensat i pagat amb interessos, enormes, no en or, sinó en felicitat. Això ho anomenen “la benaurança”.

-Endavant!

-Ara em volen fer creure que ells no solament són millors que els poderosos, que els senyors de la terra, els gargalls dels quals han de llepar (no per por, certament, no per por, sinó perquè Déu ordena de respectar qualsevol superioritat), em volen fer creure que no solament són millors, sinó que també són més “feliços” o, si més no, que un dia seran més feliços. Prou, tanmateix, prou! No puc suportar-ho més. És una atmosfera dolenta. Una atmosfera dolenta! Em fa l'efecte que aquest obrador on es fabriquen ideals put a mentides manifestes.

-No! Espereu una mica! Encara no heu dit res de l'obra mestra d'aquests nigromàntics que produeixen blancor, llet i innocència a base de tot allò que és negre. ¿No heu notat quina és la seva plenitud pel que fa al refinament? No heu notat quin és el seu tripijoc propi d'artistes, tan agosarat, tan fi, tan enginyós, tan mentider? Pareu esment! Aquestes bèsties de celler, plenes de venjança i de l'odi? Heu sentit alguna vegada aquests mots? Si haguéssiu de refiar-vos únicament de les seves paraules, ¿sospitaríeu que us trobeu manifestament enmig dels homes del ressentiment?

-Ja ho entenc. He d'obrir de bell nou les meves oïdes (ai!, ai!, ai! I tancar el nas). Ara sento per primera vegada allò que ja deien tan sovint: “Nosaltres, els bons, nosaltres som els justos.” Allò que exigeixen no ho anomenen rescabament, sinó “el triomf de la justícia”. Allò que odien no és el seu enemic, no. Ells odien la “injustícia”. L’“ateisme”. Allò que creuen i esperen no és l'esperança de la venjança, l'embriaguesa, de la venjança dolça (Homer ja l'anomenava “més dolça que la mel”), sinó la victòria de Déu, la victòria del Déu just sobre els ateus. Allò que només poden estimar a la terra no són pas els seus germans en l'odi, sinó els seus “germans en l'amor”, tal com ells diuen, tots els bons i justos que hi ha a la terra.

-I com anomenen allò que els serveix de consol enfront de tots els patiments de la vida, llur fantasmagoria tocant a la felicitat futura viscuda per endavant?

-Com l'anomenen? Ho heu sentit bé? L'anomenen “el judici final”, la vinguda del seu reialme, del “reialme de Déu”. Mentrestant, tanmateix, viuen “en la fe”, “en l'amor”, “en l'esperança”.

-Prou! Prou! Ja n'hi ha prou!

15

En la fe en què? En l'amor envers què? En l'esperança de què? De tant en tant aquests febles volen ser també els forts i no hi ha dubte que alguna dia ha d'arribar també el seu “reialme”, anomenat entre ells simplement “el reialme de Déu”, tal com hem dit. En tot són molt humils! Per tal d'experimentar això, cal viure mol temps, dellà la mort. Cal la vida eterna per tal de poder recompensar també eternament en el “reialme de Déu” aquella vida a la terra “en

la fe”, “en l’amor”, “en l’esperança”. Però, ¿què ha de recompensar-se? Amb què ha de recompensar-se...? Em fa l’efecte que el Dant s’errà grollerament quan, amb una ingenuïtat que inspira horror, posà damunt la porta del seu infern aquella inscripció: “A mi també em creà l’amor etern.” En tot cas, damunt la porta del paradís cristià i de la seva “benaurança eterna” hi escauria millor i amb més dret aquesta altra inscripció: “A mi també em creà l’odi etern.” I això tot suposant que una veritat pugui col·locar-se damunt la porta que mena a una mentida! Perquè, ¿en què consisteix la benaurança d’aquell paradís...? Potser nosaltres mateixos ja ho endevinaríem. Tanmateix, és millor que ens ho testimoniï expressament una autoritat que no pot menysprear-se pel que fa a aquestes qüestions: Tomàs d’Aquino, el gran mestre i sant. “Beati in regno coelesti”, diu amb una dolcesa similar a la d’un anyell, “videbunt peonas damnatorum, ut beatitudo illis magis complacet.” (Els benaurats veuran al reialme celestial les penes dels condemnats, per tal que els satisfaci més llur benaventurança). O voleu sentir-ho en un to més enèrgic, de llavis per exemple d’un victoriós pare de l’Església que dissuadia els seus cristians de participar en les voluptuositats cruels dels espectacles públics? Per què, concretament? “La fe ens ofereix, certament, molt més” –diu a De spectac. C. 29 ss- , “quelcom molt més fort. Gràcies a la redempció tenim, certament, al nostre abast uns gaudis totalment diferents. En lloc d’atletes, tenim els nostres màrtirs. Si volem sang, tenim de fet la sang de Crist... Però, quines coses úniques ens esperen el dia del seu retorn, el dia del seu triomf!” I continua dient aquell visionari enartat: ““Però encara hi ha d’altres espectacles, aquell darrer i perpetu dia del judici, aquell dia inesperat per part de les nacions, aquell dia del quale s’afegirà, quan aquesta vetustat tan gran del món i tantes generacions seves es consumiran en un foc comú. Quin espectacle tan grandios es veurà aleshores! Quantes coses admiraré! De quantes coses em burlaré! Allí gaudiré! Allí exultaré, tot contemplant com tants reis i tan grans, dels quals es deia que havien estat rebuts al cel, gemeguen en pregones tenebres amb el mateix Júpiter i amb els seus mateixos testimonis! Tot contemplant com els governadors de les províncies que perseguien el nom del Senyor es fonen en flames més cruels que aquelles flames insultants amb les quals ells mateixos s’encrueliren contra els cristians! Tot contemplant a més a més com aquells savis filòsofs s’enrejolen davant dels seus deixebles que es cremen alhora, aquells filòsofs que els persuadien que res no pertany a Déu, que els asseguraven que les ànimes no existeixen o bé que no tornaran a llurs cossos primitius! Tot contemplant també com tremolen els poetes, no davant del tribunal de Radamant ni de Minos, sinó davant del tribunal de Crist que no esperaven! Aleshores escoltaré més els actors tràgics, és a dir, seran més eloqüents (com millor sigui la veu, més forts seran els crits) en llurs pròpia dissort. Aleshores coneixeré els histrions, molt més àgils a causa del foc. Aleshores contemplaré l’auriga, completament vermell en el seu carro ple de flames. Aleshores contemplaré els atletes llançant la javelina, no pas al gimnàs, sinó enmig del foc, si és que llavors vulgui veure’ls vius i no prefereixi de dirigir una mirada insaciable vers aquells que s’encrueliren amb el Senyor. “Heus aquí aquell” (a partir d’aquí Tertulià es dirigeix als jueus, com ho palesa tot el que ve a continuació i especialment aquesta darrera qualificació de la mare de Jesús, coneguda pel Talmud), ”, diré “qui era el fill del fuster o de la prostituta, el destructor del dissabte, el samarità i el qui tenia un dimoni. Heus aquí aquell qui aconseguíreu de Judes. Heus aquí aquell qui fou colpejat amb una canya i amb bufetades, humiliat amb escopinades, sadollat amb fel i vinagre. Heus aquí aquell qui fou robat d’amagat pels seus deixebles per tal que es digués que havia ressuscitat o que el jardiner tragué a fi que la multitud e visitants no malmetés els seus enciams.” Quin pretor, quin cònsol, quin qüestor, quin sacerdot podrà concedir-te amb tota la seva llarguesa que contemplis unes coses com aquestes, que exultis amb unes coses com aquestes? I, tanmateix, en certa manera per la fe ja les tenim

representades en l'esperit que les imagina. A més a més, ¿quines són aquelles coses que ni l'ull ha vist, ni l'oïda ha sentit, ni han entrat en el cor de l'home? (1 Cor 2,9). Crec que són més agradables que el circ, (llotges i galliner o bé, segons altres, representació còmica i representació tràgica) que les dues formes de teatre i que tots els estadis.”: així està escrit.

16

Arribem a la conclusió. “Bo i dolent”, “bo i pervers”: ambdós valors contraposats han lliurat una batalla terrible a la terra que ha durat mil·lennis i, per bé el segon valor ja s’ha imposat des de fa molt temps, encara hi ha llocs actualment on la batalla continua sense decidir-se. Hom podria dir fins i tot que la batalla s’ha dut més amunt encara en aquest temps intermedi i que, precisament per això, s’ha fet encara més pregon, més espiritual, de manera que avui dia potser no hi ha cap signe més decisiu de la “naturalesa superior” de la naturalesa espiritual, que el fet de trobar-se dividit en aquell sentit concret i de ser encara veritablement un lloc de combat per a aquells elements contraposats. El símbol d’aquest combat, escrit en un llibre que encara avui pot llegir-se malgrat que ha romàs durant tota la història de la humanitat, fa d’aquesta manera: “Roma contra Judea i Judea contra Roma” Fins ara no hi ha hagut un esdeveniment tan gran com aquesta batalla, com aquest plantejament, com aquesta oposició d’enemistat mortal. Roma trobava en el jueu una cosa semblant a la mateixa antinaturalesa, quelcom d’idèntic al seu monstre antipòdic. A Roma el jueu es considerava “convicte d’odi contra tot el gènere humà”. I tenien raó, mentre hom té dret a unir intrínsecament la salvació i el futur del gènere humà amb el domini incondicional dels valors aristocràtics, dels valors romans. En canvi, ¿què sentiren els jueus contra Roma? S’endevina per innombrables indicis. N’hi ha prou, tanmateix, de recordar altra vegada l’Apocalipsi de Joan, el més irat de tots els rampells que s’han escrit i que té la venjança a la consciència. (No ha de menysprear-se, a més a més, pregon, conseqüència de l’instint cristià en el fet de posar a la capçalera d’aquest llibre de l’odi precisament el nom del deixeble de l’amor, d’aquell al qual atribuï igualment l’autoritat d’aquell evangeli ple d’ enamorament i d’exultació. En això hi ha una part de veritat, per bé que fos necessària una gran falsificació literària per a arribar a aquest objectiu.) Els romans foren certament els forts i els nobles, de manera que mai no han existit a la terra de tant forts i de tan nobles, ni tan sols en somnis. Qualsevol residu llur, qualsevol inscripció entusiasma, en el supòsit que s’endevini què hi ha escrit. Els jueus, al contrari, foren aquell poble sacerdotal del ressentiment par excellence que posseïa una genialitat única pel que fa a la moral popular. N’hi ha prou de comparar amb els jueus els pobles dotats de característiques similars, com per exemple els xinesos o els alemanys, per comprendre què és de primera categoria i que n’és de cinquena. Mentrestant, ¿quin d’ells ha vençut: Roma o Judea? Sobre això, no hi ha cap dubte, no cal dir-ho. Pensem, en efecte, davant qui s’inclina actualment la gent a la mateixa Roma, com si fos la quintaessència de tots els valors suprems, i no solament a Roma, sinó gairebé a mig món, a tot arreu on l’home s’ha tornat mansuet o vol tornar-se mansuet. La gent s’inclina davant tres jueus, com sabem, i una jueva (Jesús de Natzaret, el pescador Pere, el fabricant de catifes Pau i la mare de Jesús, citat en primer lloc, anomenada Maria). Això cal remarcar-ho amb molta claredat: no hi cap dubte que Roma fou vençuda. Nogensmenys, es produí en el renaixement una resurrecció magnífica i misteriosa de l’ideal clàssic, de la forma de valoració noble de totes les coses. Fins i tot Roma es mogué com un mort aparent que es deixondevia sota la pressió de la nova Roma, construïda sobre la Roma judaïtzada que oferia l’aspecte d’una sinagoga ecumènica i que s’anomenava “Església”. Tot seguit, tanmateix, triomfà altra vegada Judea gràcies a aquell moviment fonamentalment plebeu (alemany i anglès) del ressentiment, que s’anomena

la reforma, afegint-hi allò que havia de sortir-ne necessàriament: la restauració de l'Església i també la restauració de l'antiga tranquil·litat sepulcral de la Roma clàssica. En un sentit fins i tot més pregon i més decisiu que el d'aleshores, Judea aconseguí altra vegada la victòria sobre l'ideal clàssic amb la revolució francesa. La darrera noblesa política que existia a Europa, la dels segles disset i divuit francesos, caigué sota els instints populars del ressentiment. Mai no se sentí a la terra una gaubança tan gran, un entusiasme tan sorollós! Certament, enmig de tot això s'esdevingué el fenomen més enorme, el fenomen més inesperat: el mateix ideal antic aparegué als ulls i a la consciència de la humanitat altra vegada en vida i amb un luxe extraordinari. Altra vegada, enfront de l'antic i mentider sant i senya del ressentiment tocant al privilegi dels qui són majoria, enfront de la voluntat d'humiliació, d'enviliment, d'equilibri, de davallada i crepuscle de l'home, ressonà amb més força, amb més nitidesa, amb més penetració que mai, el sant i senya dels qui són minoria! Com una darrera indicació de quin era l'altre camí, aparegué Napoleó, aquell home de singularitat extrema, l'home nascut més tardívolament de tots els que han existir mai, i en ell es féu carn el problema de l'ideal noble en ell mateix. Pensem bé de quin problema es tracta: Napoleó, aquella síntesi d'ésser inhumà i de superhome...

17

S'acabà tot amb això? Es lliurà ad acta per sempre aquella contraposició d'ideals, que fou la més gran de totes les contraposicions? O bé només s'ajornà, s'ajornà durant molt temps...? No hauria d'haver de produir-se alguna vegada una gran flamarada d'aquell antic incendi, encara més temible i preparada durant molt més temps? Més encara: ¿no hauria de desitjar-se concretament això amb totes les forces? No hauria de voler-se fins i tot? No hauria àdhuc d'exigir-se...? Aquell qui, igual que els meus lectors, comenci a reflexionar, a continuar pensant, difícilment podrà amb això arribar aviat a la fi. Almenys per mi, tanmateix, hi ha un motiu suficient per a arribar a la fi, en el supòsit que des de fa temps ja ha quedat prou clar allò que vull, allò que vull concretament amb aquell sant i senya perillós que vaig escriure a la capçalera del meu darrer llibre: Més enllà del bé i del mal..., la qual cosa no significa, si més no, "Mes enllà d'allò que és bo i d'allò que és dolent".

Remarca: Aprofito l'avinentsa que em proporciona aquesta dissertació per a expressar públicament i formal un desig que fins ara només he manifestat en converses circumstancials amb alguns doctes i lletrats. Aquest desig és que alguna facultat de filologia volgués fer-se meritòria del foment d'estudis històrico-morals mitjançant la convocatòria d'un seguit de premis acadèmics. Tal vegada aquest llibre servirà per a donar un fort impuls precisament en aquesta direcció. Pel que fa a una possibilitat d'aquesta mena, proposem aquí la qüestió següent que mereix tant l'atenció de filòlegs i historiadors com la dels qui són veritables doctes i lletrats professionals en filosofia.

"Quins indicis proporciona la ciència del llenguatge, especialment la investigació etimològica, tocant a la història del desenvolupament dels conceptes morals?"

D'altra banda, també és necessari certament d'aconseguir la participació dels fisiòlegs i dels metges pel que fa a aquests problemes (referents als valors que tenen les valoracions fetes fins ara). En aquest punt, pot concedir-se també als filòsofs professionals la tasca de fer

d'advocats i de mitjancers en aquests casos concrets, després d'haver aconseguit en conjunt que la relació originàriament tan trencadissa i tan desconfiada entre filosofia, fisiologia i medicina, es converteixi en un intercanvi molt amistós i molt fructífer. De fet, totes les taules que estableixen allò que és bo, tots els imperatius expressats en la frase “has de” que coneix la història o bé la investigació etnològica, requereixen primer de tot una explicació i una interpretació de caràcter fisiològic, no pas psicològic. Tots ells esperen en la mateixa mesura una crítica per part de la ciència mèdica. La pregunta: “¿Quin valor té aquesta o aquella “moral”?”, ha de ser plantejada des de les perspectives més diverses. Concretament, la pregunta: “¿Per a què serveix aquest valor?”, mai no serà esbrinada d'una forma prou acurada. Per exemple, una cosa que tingué un valor palès pel que fa a la duració extrema d'una raça (o bé a l'augment de les seves forces d'adaptació a un clima determinat, o bé al manteniment del nombre més gran d'individus) no tindria pas el mateix valor si es tractés, per exemple, de constituir un tipus més fort. El benefici de la majoria i el benefici de la minoria corresponen a punts de vista diferents i contraposats tocant als valors. El fet de sostenir ja per ell mateix que el primer benefici té un valor més enlairat, el deixarem a la ingenuïtat dels biòlegs anglesos... Des d'ara, totes les ciències han de preparar la tasca futura del filòsof, una tasca que cal concebre específicament en el sentit que el filòsof ha de solucionar el problema dels valors, en el sentit que ha de determinar la jerarquia dels valors.

Vocabulari:

- Urc: orgull
- Mal sorges: mal subjecte.
- Pruïja: picor intensa, viva.
- Diàfana: clara, transparent.
- Senyoreja: dominadora.
- Noïble: nociu.
- Enllacada: riuada, embassament.
- Estentòria: veu o crit fortíssim, que retruny.
- Tirat: tret, caracteritzada per.
- Irànic: referent a llengües indoeuropees parlades entorn de la zona d'Iran.
- Curtària: curtedat.
- Avenc: cavitat natural, pou, abisme..
- Sadollar: satisfer.
- Pervingut: arribar amb dificultat i esforç a l'indret volgut.
- Deler: pressió que hom posa en una acció.
- Marrada: volta que es fa desviant-se del camí que va més dretament d'un punt a un altre.
- Mansuet: dòcil, suau.
- Anadura: manera de moure's un animal en marxa.
- Rescabament: compensar
- Verm: cuc

- Cimall: part alta de la branca portadora de flors o de fruits d'una planta.
- Abrivats: llançar impetuosament contra alguna cosa.
- Allevar: imputar, atribuir maliciosament
- Acerba: cruel, rigorosa.
- Irida: que presenta els colors de l'iris.
- Put: de pudor.
- Enartat: encisar, encantar
- Antipòdic: contrari, de les antípodes.
- Sedejar: que pateix set.
- Faust: Que ocasiona joia o felicitat.
- Xemica: aixafar, destrossar.

Itinerari del Primer Tractat de "La Genealogia de la Moral".

Primer: (Capítols 1, 2)

Agraeix amb ironia (de fet és una forma de crítica) els estudis dels psicòlegs anglesos sobre la naturalesa humana i com això influeix en el govern, en la política. No diu quins són aquests psicòlegs. Podem sospitar que es tracta de Hobbes, Hume, Hutcheson, Shaftesbury, Mandeville?.

- Aquests psicòlegs anglesos, sempre es dediquen a mostrar la part vergonyosa de l'interior dels individus. Però tenen una visió antihistòrica; els falta, doncs, una perspectiva històrica de l'evolució psicològica dels éssers humans.

Segon: (Capítol 3)

Crítica Herbert Spencer, quan aquest identifica bo = útil. Referència al concepte d'utilitat en general.

Tercer: (Capítols 4, 5, 6 i 7)

Associació entre el significat de determinats valors i el poder. Qui té el poder impregna o buida de contingut determinats valors i els reemplaça per d'altres.

Brillant seguiment històric sobre l'evolució de determinats conceptes (valors). Etimologia de les diferents llengües. Significat original que s'ha anat amagant a causa de la "influència repressiva del prejudici democràtic".

Quart:

Anàlisi del concepte BO: La posició social es trasllueix. Significa noble, poderós, dominador (és una qüestió de poder). Veraç, real (autèntic: no mentider). A Grècia això ho representaven els aristòcrates. Té, doncs, aquest valor, un origen aristocràtic.

- Dues formes de superioritat: la noblesa física i la noblesa psíquica
- o Noblesa psíquica (puresa) (raça ària) = contraposat a covardia (plebeu)

o Noblesa "física": raça ària, aquell que fa la guerra; gòtic = raça divina.

Cinquè: (Cap. 6)

Les aristocràcies sacerdotals van substituint de mica en mica les aristocràcies guerreres i capgiren els significats dels conceptes (dels valors)

- El que abans era pur ara serà impur (trastocament de significats)
- El que abans eren costums apartats de l'acció, poc sanes; és a dir; l'ascetisme. Ara s'imposaran. Segons Nietzsche aquest ascetisme s'ha manifestat com el remei a la (suposada) barbàrie guerrera. Però, de fet, l'ascetisme representa el remei, un remei pitjor que la malaltia que havia de guarir la suposada brutalitat dels guerrers

Sisè: (Cap. 7 i 8)

Comparació constant entre els antics valors (els admirats per Nietzsche) i els nou valors que s'han anat imposant a Occident)

Formes de superioritat

Casta dels guerrers

Casta dels sacerdots

Es caracteritza per la força vital, de l'acció, de la naturalesa, abassegadora: el cos, la caça, la salut, l'acció vigorosa... Es caracteritza per una forma d'odi. Exemple: el poble jueu. Posterior i contraposat a la força dominant dels guerrers.

És l'odi de la impotència.

És un tipus de venjança: no pas a través de la força, immediata, sense rancúnia (dels guerrers), sinó que és un tipus de venjança més espiritual.

S'ha produït, amb el temps, una inversió de l'equivalència, una subversió dels valors.

Del poble jueu, com a exemple: De l'arbre de la venjança i de l'odi directes, brosta l'amor = un nou amor, basat en la venjança subterrània

Forma aristocràtica dels valors Ara els bons = desgraciats, els febles = la felicitat eterna

Amb els jueus comença la revolta dels esclaus.

Setè: (Cap 9 i 10).

Els "senyors" han perdut. Ha guanyat la moral de l'home vulgar (jueu = cristià = plebeu).

- S'ha produït un enverinament de la sang; s'han barrejat les races.
- Quin paper juga l'Església en aquesta situació?

La revolta dels esclaus en la moral comença quan el mateix ressentiment esdevé creador i genera valors.

- Aquests esclaus substitueixen l'acció per la venjança imaginària.
- Neguen qualsevol exterioritat = ressentiment (artificiositat)

- Busquen artificiosament la felicitat, al contrari dels aristòcrates grecs.

Vuitè: (Cap. 11 i 12)

Intel·ligències diferents

Per a l'aristocràcia grega: força = acció = felicitat = veracitat = ingenuïtat.

Per als oprimits = raça dels homes del ressentiment (moral dels esclaus)

Aristocràcia: (fúria de la bèstia)

- Reacció immediata; no enverina.
- No rancúnia.
- Amor (respecte) als propis enemics.
- Menyspreu a la seguretat, a la vida, a la comoditat

Moral dels esclaus:

- Cultura de la docilitat.
- Animals civilitzats
- Éssers empetitits,
- Éssers atrofiats, enverinats.
- Creuen que són el summum del sentit de la història.
- Es consideren "l'home superior"

Fatalitat d'Europa:

- Ha vençut el terror envers l'home (natural).
- Hem perdut l'amor envers ell.
- Ens hem cansat de l'home (nihilisme)

Novè: (Cap. 13).

Quan la venjança la projectem a Déu.

El fet d'exigir que la força que no es manifesti com a força, que no vulgui dominar, que no vulgui humiliar, que no vulgui manar, que no sedegui enemics, ni resistències, ni triomfs, és tan absurd com el fet d'exigir la feblesa que es manifesti com a força.

- Atorguem la venjança a Déu.
- Autoengany: Interpretem la mateixa feblesa com a llibertat

Desè: (Cap. 14 i 15).

Com es fabriquen els ideals?

- La feblesa s'ha convertit en un mèrit, en un guany.
- La impotència: s'ha convertit en bondat, en humilitat, en obediència, en paciència, en virtut.
- Virtut: el fet de no poder venjar-se.
- Ara la misèria s'ha convertit en una prova = un ensenyament.
- o La misèria es pagarà amb felicitat en una altra vida (benaurança).
- Ens volen fer creure que són:
 - o Els millors
 - o Els més feliços (o que un dia ho seran. Mitjançant un acte de nigromància)

☒ En un ambient pudent de mentides.

· Però no és una moral d'amor, sinó d'odi. Exemple: L'infern de Dante.

Onzè: (Cap. 16)

Roma contra Judea, i Napoleó com a recuperació de la noblesa perduda.

Valors contraposats:

- Bo / dolent.
- Bo / pervers.

Roma Judea

Naturalesa Anti-naturalesa

Forts / Nobles Poble del ressentiment

Roma fou vençuda Roma judaïtzada = Església + els plebeus del ressentiment

Cim: La revolució francesa: igualitarisme

Napoleó com a recuperació de la noblesa perduda = força, etc... ???

Dotzè: (Cap. 17)

S'ha acabat el capgirament?

- Nietzsche es pregunta si la lluita per l'hegemonia dels valors (capgirament) s'ha acabat ja o no.
- Demana als estudiosos que intentin analitzar aquest combat ideològic pel significat dels valors, no només des de la vessant del llenguatge (filòlegs).
- Demana que hi intervinguin també fisiòlegs, biòlegs, metges...

☒ Sembla que Nietzsche digui que és necessària l'opinió d'aquests altres experts (de les ciències de la vida) per tal de definir què és "bo", independentment de si és beneficiós per a una majoria (febles?) o d'una minoria (forts?). Es demana pel significat de "Bo" en si mateix.

OBSERVACIONS: Nietzsche parteix d'un principi implícit metafísic: la "naturalesa" és com

ell diu (és a dir, violenta, directa, etc...). Parteix d'un model apriorístic de la naturalesa humana. Qualsevol característica que s'allunyi d'aquest prototipus és titllat per Nietzsche d'artificiós i dèbil, no veraç, etc.. Com si el capgirament de valors no pugui ser també "natural". Com si en la naturalesa no es pogués donar aquest tipus de metamorfosi.